

ЗАМАНА

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КЪАБАРДИНО-БАЛКАРСКОИ РЕСПУБЛИКИ

КЪЫРАЛ ЖУМУШЛА

Бирге ишлеуно къыйматлы этер амаллары кѣпдюле деген оюмга келгендиле

РФ-ни Федеральний Жыйынуу Федерация Советини къауум Палатаны председатели Валентина Матвиенкоу башчылыгында Филиппини Республикага къырал жумуш бла барып турды. Россейи делегацияга КЪМР-ни Башчысы Юрий Коков да киреди. Валентина Матвиенкоу Филиппини Республиканы вице-президенти Джеомаро Бинай бла тешбегенди. Ала ушакларында эки жанлы бирге ишлеуно кючлендируно, бютюн къыйматлы этуно амалларына артыкъда улуу эс бургандыла. «Россейи Филиппинлини Азия-Шоо океаны регионда магваналы эмда хайырлы партиунона санады. Биз политика, экономика, гуманитар жагы бла, башха сфераларда

да байламлыкъланы кенгерте барырга сюбия. Ол къырларларыны халкъларына тап келеди эмда регионда ырахагылыкны бла къоркъуусузлукуну жалтыуноу борчырын таммаулауа себеплик этерге керекди», - деп чертгенди Федерация Советини башчысы. Спикер эки къыралны да халкъла аралы проблемалага кез къарамлары келише келгендеринде да айрып айткъанды. «Биз барысына да тенг къоркъуусуздук къуралыр, мамырылык ючюн юрешде Азия-Шоо океаны регионна кирген къырларлары кючлерин биргидириу жанылбыз. Ол а жер жоконо тюрлю-тюрлю кесеклеринде къаугалла чыгъа турган заманда, дуняда «чайкъалуула» кюч ала баргъанда артыкъда

магваналыды», - деп белгилегенди. Валентина Матвиенкоу Россейни бла Филиппинлини араларында сатыу-алууноу ёчмеи бълтыр 1,7 миллиард долларын тутханан этге салып, бизнича улуу онглары болган къырларлагъа ол азыкъ этгенин белгилегенди, бирге ишлеуно артыкъда къыйматлы жолларын турта этгенди. Сёз ючюн, Россейи Филиппинлиге нефтьни экспортун кёбейтирге, андан а эл молк продукцияны сатып алырга, гуманитар сферада да бирге ишлеуно кючлендирге хазыр болгъанын келтир айткъанды. Дагыда Россейин бу республикага баргъан туристлени саны ёсгенин белгилегенди. Россейли парламенти огъаргы палатасыны таматасы

къыл этгенден, туризм жагы бла байламлыкъланы кючлендирге эки къыралны арасында тозонлей хауа жолу ачыу улуу себеплик этерик эди. Ол дагыда Россейи Филиппинли студентлени кючюни билик билим берген окуу юялерине алырга хазыр болгъанын да къатлагъанды, ол санда къырал студентляла тѣлеу бла да. Филиппини Республиканы вице-президенти уа Россейге эл молк продукцияны не къадыр кѣп жиберге, Россейли нефть продукталы импортун да ёсдюрюрге мурат этилгенин билдиргенди. Ол дагыда сатыу-алуу, культура, илму эм урунуу миграция жагы бла бирге ишлеуно айналырга эки къыралны да улуу онглары болгъанларын къайтарып айткъанды.

Коллегия

Агъачны хайырлануу он процентге ёсгенди

Саулай Россейде агъачлада жангы терекчилени орнатхан кюнде Къабарты-Малкъарда он минден аслам терек салынганды, - деп билдиргенди КЪМР-ни Табийгъат байлыкълар эм экология министрствосуну пресс-службасынан. Анда болгъан коллегияда агъач молк департаментини башчысы Мухамед Маремов билдиргенге кѣре, бѣйыл республикада 690 гектардан аслам агъачлада санитар-багыу

ишле бардырыландыла. Аны бла бирге 80 гектарда жангы терекчиле орнатылгандыла эмда 216 гектарда уа эски терекле кетерилгенди. Специалистле дагыда жыйрмадан аслам гектарда болуноу да озгенди. Коллегияда айтылганына кѣре, республикада агъачланы хайырлануу да ёсе барады. «Бѣйыл тогуз айны ичинде федеральни бюджетте бу молкде къармашхан предпринимательден

он процентге аслам (озгъан жылны бу кезиюу бла тенглегенди) тѣлеуле жиберилгенди», - дегенди Маремов. Жыйылуноу ахырында КЪМР-ни табийгъат байлыкълар эм экология министри Газаланы Мухтар агъач молкде урунганлагъа бегирик да надзорлук ишине бардыруула эмда от туюсууа къажуу жумушланы таммаулауа энци эс бургурга чакъырганды.

Бизни корр.

Табийгъатыбыз эм адамларыбыз

Минги тауну этегинде - Элбрус эл

Баксан ауузунда элле кѣпдюле. Аладан бири Элбрусду. Кеси да Нейрино, Тегенекли, Байдалары, Терс-Къол эллени, послоклары муниципал къуралыуларыны къысыды. Рекреация зона да былайдан башланганды. Элли акъсакълаларындан бири Жаппулыни Рамазан айтханга кѣре, бу элде кѣп заман алгъа биринчи таш салгъан тукъумла быладыла: Сотталары, Курданлары, Согалары, Хажилары, Гюлюйлары, Непелары, Къошхарлары эм башхала. Элбрус деген ат элле Совет властыны жылларында берилгенди. Ары дерги, жангылмай эсем, Гагид дегендиле анга. Терк айып ол озгъан ёмюрюне 60-чы жылларында, малкъар халкъ кѣпчючлюкден къайтхандан сора, башлагъанды. Былайда кѣп къатлы юйле уа Элбрусну тирисенде канат жолла, турбайла, кысыкъ юйле, инфраструктураны меъмлары, журтлары ишлени башлагъан кезиуде

Суратда: участка медсестра Залийханлы Мария, Элбрус болыныны баш врачы Курданлы Ахсана, фельдшер Геккилыни Мадина.

Ишленинде: Кезиуде ишле алай кѣп жайылгандан сора уа былайда жашарга къыралны тюрлю-тюрлю жерлеринден келгенди эм жаратып турдыла. Ахыры 2-чи бетдеди.

Энди Индонезияга жол тутхандыла

РФ-ни Федеральний Жыйынуу Федерация Советини къауум Палатаны председатели Валентина Матвиенкоу башчылыгында Индонезия Республикага да барыкъды. Билдиргенди, делегацияга Россей Федерацияны субъектлерини оючулары - КЪМР-ни Башчысы

Юрий Коков бла Хабаровск крайны губернатору Вячеслав Шпорт - киреди. Бу республикада Россейни келечилери аны башчылары бла тешберикиди, регионларыны келечилерини советини председатели Ирман Гусман, халкъ жолларын ислетуге артыкъда

тели Сетье Новента эмда Халкъ консулматы конгрессни председатели Зулькифия Хасан бла селешуле бардырыкъдыла. Алада эки жанлы сатыу-алуу экономика, илму-техника эм гуманитар байламлыкъланы кючлендируно эмда кенгертиую жолларын ислетуге артыкъда улуу

эс бурулукъду, регионла аралы бирге ишлеуно кырууга энци магъана бериллики. Валентина Матвиенкоу эки къыралны парламенти араларында бирге ишлеу иги айналышларын чертип айткъанды. Басмагъа ТЕКУЛАНЫ Хауа хазырагъанды.

КЪЫЙЫНЛАРЫНА БЕРИЛГЕН БАГЪА

Фатарла алырга - тийишли къагъытла

Россейни Жууаула тартылгъанлы терсиклерине жолкъуруноу Федеральний службасыны КЪМР-де Управлениисында (УФСИН-де) къырлардан жашуу журтла алгъанлагъа сертификатла беруге аталгъан къуулачы жыйылуу болганды. Уголовный-толтуруюу системаны куллукучулары «2011-2015 жыллагъа жашуу

журт» деген федеральний целевой программаны чеклеринде жашуу юйле бла жалчытыландыла. Сертификат къоллу болгъанлыны, юйорде адам санна кѣре, кеслерини иликлеринде боллукъ фатарла алырга эркинликлери барды. Алайда да, УФСИН-ни начальниги иш службаны полковниги Мухамед Маржохов КЪМР-

де уголовный-толтуруюу системаны куллукучуларыны бла ветеранларыны юйордерине 10 сертификат бергенди. Аланы багысы 29587552 сомду. Мухамед Маржохов сертификат алгъанлыны барысын да къызыу айтышганды эми мындан арысында энци составны ишлеринден фатар алырга кезиулерин сакълагъан

анлагъа да аллай онг боллукъун чертгенди. Сертификатла алгъанлы да, къууачылы болуп, ФСИН-ни КЪМР-де Управлениисыны оючуларыны былай жашуу магъаналы борчу тамамларга къайгыргъанлары ючюн жорек ыразылыкъларын айткъанды. УФСИН-ни пресс-службасы.

КЪУУАНЧЛЫ ЖЫЙЫЛЫУ

Законлукъну сакълауучулагъа - ыспас эм махтау

Ич ишлени органдарыны куллукучу-суну кюноне аталып Нальчикде Къырал концерт залда къууанчылы жыйылуу болганды. Анга Къабарты-Малкъарны оючулары, КЪМР-ни Парламентини депутатлары, ич ишлени республикалы министрствосуну энци составы, кюч ведомстволаны, жамауат организацияланы келечилери, ветеранла къатышхандыла.

Залийханлы Михаил КЪМР-ни ич ишлени органдарында ишленгенге жорек ыразылыкълар билдирип селешгенди.

ветеранлары профессионал байрамлары бла алгышлай, былай дегенди: «Къыралны, жамауатны эм оючуларыны полициячыла кеслерини куллукучуларын эм оператив борчыларын бет жарыкълы толтурурларына ишленелери ёсгенди. Бек алгъа уа аманлыкълычылыны эм право нязамгъа бузукълукъ этгенлени

жолларын кесиге айырып эс бургууа кереклисин эсертеди. Гражданданын ишануулыкълары кертичи болуу а бизни баш борчубузду», дегенди ол. Ведомствону башчысы министрствону энци составына, алачы ахуларына насип, салукъ, къолайлы жашуу тежегенди, ишинде бет жарыкълы болурун сюйгенин айткъанды. Къабарты-

Малкъарны эм саулай демонгли Россейни жашап есерлерине, мамырыкъда жашарларын куллуку этуи сыйлы борч болгъанын чертгенди. Аманлыкълыкъгъа къажуу юрешде эм жамауат нызамны сакълауда бизни республикага Россейни МВД-сындан келип куллуку этгенлеге, башха регионладан КЪМР-де МВД-гъа командировкагъа келип тургъанлагъа, Россейни МВД-сыны СКФО-да Баш управлениисыны полициячыларына, битюу кюч ведомстволаны келечилерине артыкъда жорек ыразылыкъларын билдиргенди министр.

Ол ич ишлени органдарыны ишлеринде ветеранланы жаш тѣлоноу койретуге магъаналары улуу болгъанын белгилегенди. Ала, дегенди Сергей Васильев, кеслерини бай сынауларын, профессионал усталыкъларын бизге чомарт бердилене, кѣп ахшы башламчылыкълар этидиле.

Ич ишлени органдарыны куллукучуларын жамауатны атындан алгышлап, КЪМР-де МВД-да жамауат советини председатели Валерий Балазов эм Социалист Урунуу Жигити, Россейни Илмула академиясыны член-корреспонденти Залийханлы Михаил селешгенди. Кеслерини борчыларын толтурган кезиуде аманлыкълычылыны къолпарындан ёлгенлени эсепри, жыйылгандан бир минутну шум болуп сюелгенди. Борчыларын толтурган заманда этген кишиликлери, жигитликлери эм багырылары ючюн Россей Федерацияны Президентини В.В.Путинни Указы бла ведомствону бир къауум куллукучусу правительстволу орденле эм майдаланыла сауыалангандыла. Айрма куллуку этгенлеге къууанч халда энци сыйлы атла берилгенди. Ахырында жыйылгъанлагъа Къабарты-Малкъарны искусство-ну усталарыны къатышулары бла улуу концерт болгъанды.

Полицияны кюноне аталгъан материалла 2-чи бетдеди.

Билдирги

Алим Кешоковха жоралап

14-чи ноябрде Музыкълы театра Къабарты-Малкъарны халкъ поэти, РСФСР-ни М. Горький аты Къырал сауатсыны, Къабарты-Малкъарны да Къырал сауатсыны лоруаты, Социалист Урунуу Жигити Алим Пшемехович Кешокову 100-жыллыкъ юбилейине жораланган къууанчылы ингир болукъду. Ол 18 сакътада 30 минутда бошанырыкъды. Сорруу болгъан бу телефон номер бла селешсин: 40-19-72 Хурметти жамауат, сизни ыры чакъырабыз.

Жазылыу - 2015

«Заманны» - хар таулу юйорге!

Хурметли жамауат! «Заман» - миллетини жангы газетиди. Аны бетлеринде малкъар халкъны культураны, тарыхыны, богонню жашууну, айтлыкълы одамларыны жетишмелерини эмда жарыуларыны юслеринден басмалыкан материалланы сиз бир башха изданида табаллыкълы туюлосу. Алайда да, жазылыгы, билеклик этиги кесигизни газетизге! Жангы жылда да ол сизни керти шуѣкугузу, огурулу сѣз нѣгеримиз болур деп ишаноблыз. «Заман» газетини редколлегиясы. Бизни индексибиз - 51532

Интернет-версия: zaman.smi.kbr.ru

Тюбешли

Кен болмай, Филология институту малкыр тил бла литература кафедрасы кырап, закий поэт Къулийланы Къайсыны туугъан кюнине жорланган ингир болганды. Ары аны юй биичеси Элизат, университети преподавательли, олимп, студенте да келген эдиле. Жыйлыгуда, Къулий улууну жашуу, чыгармачылык жолларыны юсюнден айтып, аны назмуларын окугъандыла, жылда айтхандыла.

Ингир Къайсыны кесини аузы бла башланганына Аны бардырған кызыла Жарашууланы Луоза бла Гызыланы Мадина, къонакчыла кезуу - кезуу сөз бере, алгъа сахнага Филология институту доктору, профессор Толгъурланы да чертгенди Толгъур улу.

Филология институту доктору, профессор Эфендиланы Салих Къулий улууну чыгармачылыгын саклауда кен иш этгендеден биринди. Ол, поэти битеу дунияны граждани болгъан чертип, Къайсын бла

Адамлагъа таукеллик, ёхтемлик да берген ингир

Зейтуну чакыргандыла. Ол, поэти кыруу малкыр угъай, совет литератюрагъа этен къошумчулугун белгиле, Прометей кибик киргенди арга, дегенди. Сора жазууну чыгармачылыгына не заманда да ол жашагъан ёмюрю унутмай, аны эсге алып, алай кырагъа кереклики айтады. Къайсыны аял жашлада болган эселе да риторикага кетген тизгинлери, бир ауукдан а ол Александр Твардовский, Борис Пастернак, Илья Эренбург ол башлада бла тенг турганын, кеп торлю жарлада жазганын да белгилегенди.

агъа «бизни Къудайыбыз» дегенлерин да айтханды ол. Филология институту директору Елена Кунцеева хар адханы да эчки белгиси болгъанын, Малкыры Къулийланы Къайсыны юсю бла билгенлерин чертгенди. Анча къышныкъдан ёткен поэт, огурулугун тас ётпей, тишаруну адулунуна табынып, аны сыратын хайырлап, унутулмазлык метафорала къойганын белгилегенди Елена Александровна.

Барасбийланы Муслим да, Къайсыны, нарт сөзлеча, айтылган тизгинлерин эсгерип, аны жаралы ташы белгиге айланганын чертгенди. Малкыры халык насиплы болурга керекди къадырды Къулий улуна закий поэт туугъаны ючюн. Муслим Исмаиловчы, аны «Бёв еше впереди» деген биту кырап билген, жырга айланган сөзлерин кыйтарип, алыкъа бизни жер аныча акылманы туудур деген мурады болганын да билдиргенди.

Бу музыклары - литература ингирни кырагъанла, арга ат башыдан кырап кыймай, тынгылы хазырлагъанларын, анга къатышкан жашла, кызыла да улуу кел салгъанларын белгилеге соеме. Аны бардырғанла, поэти кесини эсгерилерин, улуу адамланы айтхандыла да келтирип, Къулий улууну жашауну ачыклагъандыла.

Ингирге къызыл, жашланы назмула окугъанларын эчки айтырға тийишледи. Орус, малкыр тилинде

да бирча терен магъаналы тизгинлени ала кырауучула жедиралгандыла. Жарашууланы Луоза поэти ана-засында эчтен назмуун, актриса кибик, хар сёзон жюреги бла ётдиргенди. Ахматланы Жамиланы, Таукенланы Салимин, Тежаланы Мухаматны эки башхаланы жыр айтхандыла, сёзсөз, ингирге кыуат бергенди. Анда дагыда сёлежген малкыр кафедраны башчысы, профессор Кетенчиланы Муссаны айтханы келгендиргенди: «Быллай ингирни кырагъан жаш тельо болган къадыр поэзия жашарыкъды».

САРАКУЛЛАНЫ АСИЯТ.

бир ёмюрде жашагъанла уа аны бла ёхтемленерге эркиндиле, дегенди. Таупаны юсюнден таулу жазуучу жазган тизгинден кочло алыкъа айтылмагъанын да белгилегенди профессор. Сора аны битеу дуния закий - Данте, Мишкевич аны башчала бла - бир тизмге салганды Салих Ибрагимович.

Къайсын Малкыры жюрегиди, жанды. Башха керелде болсагъ, Малкырыны, Къулийланы Къайсыны юслеринден ботконда къаты салгъанла, «дел башлагъанды сёзон поэт, «Заман» газетни баш редактору орнубасары белпайланы Мурталы. Ызы бла, Москавада М. Горький аты Литература институтда окугъан жылларын эсгерип, анда Совет Союну кеп республикаларыны келчилери болгандыла, ала мен Къулий улууну жерлини болгъаным ючюн суйланган эте эдиле, дегенди. Къазахлы, кыргызлы жазуучула

УНУТМАУ

Аны огурулу сыфаты эсимден кетмейди

Сабийге биринчи харфаны танытканы, жаз, окуй билерге юйретгени бла къалмай, билим алырға сюймеклик сезим туудуралса, ол тазе дини устады дегенде, болукъыз. Мен ма аллай устаым болганды.

Орамбыызда сабийледен бир жылга гиче эдим. Ала шолгъа тебиреселе, да, бир талай китаны алып, барып шокну атууларчында ала дерден чыкыгычы олтуру эдим, бир затла жарзрга кюрешип. Шолкун таматасы Габоланы Кёккёзю жашы Владимир атам бла экиге айланп эди. Ол а тышында олтурп кёрсе, ышара, къатыма келир эди да, бирде, ару айта, юйге ашырыр эди, айтханын этмесе да, ачулланган да этер эди.

Бир кюн а кесини отуунда стоп артына олтуртуп, къолума бир омък аруу къалам да берип: «Жаз былайды», деп, чыгып кетеди. Кесими улуу иш этген суруп, кеп олтурма. Экинчи, ючюнчю кюн да келир, аны шиктинге сормай олтурп окуна башайма. Эриккен болур эди, мончени биринде, къолумдан туруп, десе бара турган класка кийирип, тийрмен сабийлени аралына олтуртуп: «Бир кюн болаласа, жорюме кый болаласа, уа, кетер», дегенди устазга.

Ол кюн къуанчымы чеги жоъ эди. Устазым а Боллуланы Ахматны кызы Аминат. Ол элде кёпге жоу кёргозген, намысы, сыйга улуу сз бурган, тюз ниетли, адепли адам эди. «Къады болсагъыз да, не ишде урун-

сагъыз да, ару таулу адептёрелени бузмагъыз, аланы сакларга борлуосу», деп къатларга бек сюйючю эди.

Бюгонлюкде аны юсюнден озгъан заманда айтхана магна бек къыйын кёрюнеди. Ол кезиусюз жашуудан кетгенди. Бирге окугъан жашла, кызыла бир бирге төрк-төр сөвлеше, тубей туруучубуз да, хар жолда сөйкен устазыбыз эсе тюшюмерди, айтханын, этенни да сакъынып кыйомайчубуз.

Ол сау заманда да, бир ол чыкыгъаны, аны жоъ болуу эдик. Анга жалаңда бир юйге келтирейми. Бирге окугъан Татчаланы Ахсат кече белинде телефон бла сөвлешеди да: «Разият, ёчмеше мен бу сагъызга кында къонакъда турганымы билсенг», дейди. Жукю оюнда хар затны керегича анылагычыны: «Мен Аминат Ахматовнада, былайны озуп

ГАБОЛАНЫ РАЗИЯТ.

бар эдим да, кечди деп да къарамай, къайтайм кеталмабнам», дейди. Жууап бергинчи уа, Аминат, телефон алып: «Разият, къыйнама, мен кез алымы келип, юйде олтурп туралмайма», дей эди ол. Аллай кюнюнде къатында болуп, жюрегинги жапсаргъан адамны киши унутмайды, мен да угъай. Хар кимге да ма алай эди - улуу кёлло болмуучу эди.

Бюгонлюкде ол окутхан жашла, кызыла кёллери жашауда келерини жолларын тапхандыла. Алайды да, боткон кесими биринчи устазымы оскере аны огурулу сыфатын кел алыма келтирме. Жатхан жери жумушак болсун деп тилейми. Жашаудан замансыз кетген эсе да, аны ару сабийлери, туудуклары кырагъандыла, ол жашагъан заман ёмюрюне Аллах алыкъа берсин!

Эсге тошорюлу

Саугъасы - жамауатны хурметти

Темиржарлары бир жаны бла да манга жуукъ жетидиле, менни уа, не ючюн эсе да, бу тукумга эчки хурметлигим барды. Ибакны аз-маз таний эдим, не кыулукча ишлегенин тюз тохташдырп айтхалыкъ тийюлме. Бек халал адам болгъаны, кёлге болушаны юсюнден азшиттене. Магомед полицианы полковниги, ачыкъ жюрекли, жарыкъ, улугъа-гичтге да намус эте билген. Махти бир белек жылы Чекер муниципал районга башчылык этип турду. Аны бла кеп керге тобештине. Кесин кёпюмеренин, менсинемени билеме. Ол а, мен оюм этгенден, акылылыкны белгисиди. Темиржан улууну биринчи керге «Терени» жыйлыгунда кёрген эдим. Анда айтханы менни кёлюм бир бек ушгъан эди. Бу жаш адам кылай акылылды деген эдим ол кюн кесиме...

да болган конюде эки жыйрма чаклы адамы тутан эдиле. Аланы араларында Темиржанланы Хутай да болганды. Кесини эзиллерин ёлмюден Эфендиланы Бахаутунни сакъланганы белгиле шартды.

Хутайны жашауну ахыр жыллары да болган конюде эки жыйрма чаклы адамы тутан эдиле. Аланы араларында Темиржанланы Хутай да болганды. Кесини эзиллерин ёлмюден Эфендиланы Бахаутунни сакъланганы белгиле шартды. Хутайны жашауну ахыр жыллары «Кызыл Малкыр» колхозунда озгъанды. Сют-товар ферманы таматасын, парторганизацияны секретары да болганды. Парторганизацияга Темиржан колхозну председатели болуп ишлеген Москъаланы Абука Темиржан улу жаны кибик кёрючю эди. Абука манга къыска жуукъ эди да, Хутайны алай бек не ючюн сюйгенин соргъан эдим. Ол а: «Аны сюйгенини Аллах да сюймез», деген эди. Бир жол, не байрам болганын эсимде тойюлдо, тышында улуу къызанда эт кынай эди. Жашладан къайсы эсе да, къолунда узун салпы агач бла къызанда эт кеселени арга-бери буря, булгъай керексе эди да, Абука анга: «Чолпуну алайга сал да, Хутайны чакып бери, ансы ишигини берекети чыгарыкъ тойюлдо», деген эди. «Берекетти Хутай» - деучю эди анга председатели.

Хутайны алай эсе да, адамны кесине Кътархтн бир кюч бар эди Ху-

тайда. Аны тамыры кыайда болгъаны билерге аманл жокду. Балам, ол дуния жарыгын кёргенде, анга огурулу, ичлеринде харамлыклары болмагъан таза ниетли къарта эдиле алгъышта толгъан болур эдиле: «Юлюк, журтлу бол, арбазын сабийден толсун, узакъ ёмюр сюрюндеген».

Айхад да, битеу айтхалган алгъышла къабил болуп баралса эди, бир киши да къыйынлык сынамас эди жашаунда. Хутайны ёмюрю къысха болгъанын башында айтханды. Арбазы уа сабийден толгъан эди. Ала ол болгъандыла. Шёндю юч эгеч бла төрт къыранды саудула. Бир къызы Лариса элде алтуканы таматасыды. Ариужан боткултерди. Мугалп болмагъан жерде, кышынлынгиди. Мен Хутайны сабийлерини барыны да атларын жазмайла бу стаяды. Алай тамата жашы Керимни юсюнден а сёз айтмай къырагъа жарарыкъ тойюлдо.

Хосюнде да кёрючю атасыны аруу къылыкълы шашларын. Керим элде бек аруу къызладан бири - Токуманы Тажирни (кел болмай аушханды, жаннет алыусу болсун!) къызы Норду бла насиплы кюч кырап жашайды. Келчилерин туугъан кызларчы кёрюлди. Керимча къыйын атасы, Норча къыйын атасы болгъан келин да насиплыден дел алай къырамай.

Керим келинин магътанганы мен бек жаратхана. Не ючюн? Жасыр-угъа, бир бирлерине хурмет этмеген, бир юйде жашагъанлары къыйын кёрюнгенде да бардыла. Алгъаркында эргетден тангандан бир чыкыгъа тобегенде соргъанла кый биичеси елгени биле эдим!) къалай жашагъанын. Ол а, кёло да толуп: «Мен катаромама, манга алай жашауну келимин кырагъанды», деди. Сорвалды келинги къысы тукумдан болганын. Да не башкагы барды! Иги - къайда да иги, аман - къайда да аман!

Керим да, атасы Хутайга, жашауну эл мюлк бла байламы этгенде, тутан ишине кесине аялп алмагъанды. Элде намусы сыйлы жюрегюненден биринди. «Къабатыр-Малкыр Республиканы эл мюлюкю сыйлы ишчиси» деген ат анга бек таз жарашанын белгилегере сюемелди. Биринчи кези аман аман аман айттыркъ эдим, алай табалмайла, келмейлиде башыма мен излеген элесе. Назму этерге Зумакулланы Тавизилча хуремлигин болса, сени юсюнден назму жазар эдим, урушкерликте да болгъанды. Арга сталгъым болса, улуу суратыгын ишлеп, къабыргагъа тагъар эдим, дуниядан замансыз кетген тенгим! Алай, не медет, бермегенди Аллах манга алайла фамула.

КЪЛБАЙ УЛУ АЛИЙ.

Пажмутова школда окугъан заманында эслегендиле устазла «кызыгъычыны фамулу, айырмалы кырагъа кеткенди. Аны огурулу атасы бла анасы 1943 жылда Александраны Москъаны консерваториясыны ара музыка школунда композитор Висарион Шебалианы классына бергендиле. 1945 жылда уа ол ролюгъа бергенди. Аны огурулу атасы «Юные музыканты» документли фильме къошулады, жак автор а

жылланы ахырында уа Пажмутова «По ту сторону», «Семья Ульяновых», «Девчата» деген киноленталагъа жылра кырайды. Аланы ол заманда кёнден билген хазна адам болмаз эди. Алай бла композитор жаш тельоде дел жазылган жылрны бек иги авторларыны санына тошеди.

Александр Николаевна чыгармаларын къырада бола турган магъаналы ишлетге жоралганын себелли ала боткон кыйматын эшити-

Юбийей

Жырларында саулай ёмюр ачыкъланганды

артуктесе, СССР-ни Кырал саугасыны эки кере лурауты, белгиле композитор, төрт жоуден артыкъ жыр жазгъан Александр Пажмутова 85- жыллы къубилени белгиледи. Аны чыгармаларын Россияни, таш кыраллары солистерини, ансамбльлерини да сюйюп репертуарларына къошмадыла. Музыкасны а «Девчата», «Три тополя на плочище», «Битва за Москву», «Сын за отца», «Великая победа. Народная память» эм замко терен магъаналы киноленталада да эшитир онугъа барды.

алай бла биринчи кере кинохроникагъа тошеди. 1948 жылда Москъаны консерваториясы киреги, аны жетимшилти тауусу, Висарионны жазды. Чыгармасы бла аспиртанураны да бошайды Александр Николаевна окъуй тургъан кезинде да кеп макам жазганды, бу жаны бла усталгъын тюрлю - торлю жанрлада сынап. 1956 жылда уа поэт Николай Добронравов бла бир юйюк курал, экиси да бирге ишлеп тебирегендиле. Ол кезуленде композитор бир талай улуу чыгармасын жарашдырады. Аланы санында «Юность» увертюра, «Прекрасная, как молодость, страна», «Ритмы времени» кантата. Эллинин

роп, анга назму тизгинлени арта изледиле. Жырларыны оркестр, ролю нева гитара согулма бла да бирча аруу эшитилгенлери да, бами, аны ючюнде. Жетимшини жылда ол усталгъын балет постановкалагъа макъам жазып да сынайды. 1975 жылда аны «Озарёвские» аты балетини Улуу театры сахнасында салтырды.

Пажмутованы чыгармаларын эки жоуден артыкъ солист бла ансамбль репертуарларына къошхандыла. Аланы араларында Юрий Гуляев, Людмила Зыкина, Иосиф Кобзон, Майя Кюрижликосиде да болгъанды. Арга жылда эри Николай Николаевич бла бирге ала кёбюсюнде Олимпиада деп жылра жаздыла. Артист бла бирге Россияни кеп шахарларына гастрольла бла да бардыла.

Кобзон, аны кёрген темаларындан бири комсоду. Ол музыка искусствону тарыхында къалгъан, заманы белгиси болган «Со-Звездие Гагарина» аты улуу циклны да кырагъанды. Бу теманы эсюй уа: «Мать в сан» деген жырды. Партия тенор бла мешчо - сопраноно солистени диалогларына кырагъанды. Аны ахыры христиан жырдын алынган сөзле бла бошлады.

Атор кеси бу чыгармасыны жанрлары музыкально-хоровая фрескача белгиледи. Дин бла байламы орус халык жылрны макъамларындан изюкюлени ол тире, тап хайрылана билди. Бу жаны бла айырп айтхачу. 1985 жылда «Битва за Москву» киноленталада болгъанды. Бюгонлюкде да бизни чыгармачылыгы бла къуандыргъанлай тургъан улуу бардыргъылан тийрелде концертле берген биринчи композиторду. Атор кюн жарып аны кёрп, битеу да аны адамла бир эшитселе, арда, эслеринде тутуп, унуталмагъанлары да. Аны бирисилден айырмалыгы ол хазыр сөзле макъам жазмайды, биринчи музыканы къагытка тошо-

ЖАНГОРАЗЛАНЫ НАХАБАТ.

САУЛУКЪ

Алты алтын жорукъ

Шёндө көпден-көп адам саулукуларын сакларча, колчедирча жашарга итинеде. Бек алга ала кеслерин суруулан сакларга кюшерде. Саулукну мурдору-ашды. Аны кылай кыраарга болуугуно оюенден республикалы арачеби-физкультурный диспансерни арачеравети Этезланы Мадина айтды:

Ал-миле ашны кырауда алты алтын жорукъ белгилегенде. Биринчиси: ашны тыгылга, ашкымай чайнарга керекди. Ол заманда мыйгагы сигнал барды да, аш орун керекли ферментлени чыгарып башлайды. Ауус кези да тюз аш оруна иштейди. С витаминни, глюкозаны, углеводданы жутады. Алайды да, чайнамай ашаганын хайры бек азыды.

Экинчи жорукъ: аш жылы кезиуне кёре болуурга керекди. Лимонка, гранатка, хурма да ашагыш, алай рационуну асламысы жашагын жеригизде егсен затла болуурга керектеди. Картоф тыш кыраалдан угбай, кесибизни республикада өсгөн, Кесибизни аймаларыбыз, жылларыбыз, кыой-туур этибиз хайрылдыла бизге. Жайда жак көгөлтөрибиз, козде жыйгын тилгибиз бизге кюч берликдиле.

Жарсыуга, бизни республикада халкын асламысы эртен ашха эс бурмайдыла, шолкулуда, студентте окууна эртенликте аууланмайдыла. Бек татылуу ашны ингирде хазырлайдыла да, аны тюз жуклардан алга ашайдыла. Сагыт алтыдан сора аш жентиг болуурга керекди. Айран ичигиз неча алма, кертме ашагыш, жаулу ашаны уа тошде ашагыш керекди.

Кёл ююрюлде сабилеге эни аш этилмейди. Ол терсди. Сиз кесигиз кайла ашмай эсетиз да, сабийигизге уа керектеди ала. Ата - анала хычин, манты, шишлик, кыуруулган эт сие эселе да, сабийеге уа бир ыйжыкы бек аздан эки кер шпорка керекди.

Ашны тап кырауу - илмуу. Аны бизни ата-бабаларыбыз бек иги билгендеди. Жерлеринде өсгөн битилени хайрылангандыла, мардадан көп ашмагандыла. Кээрагыш озган емюрлене квалган суратлагы - алада кылайды субай, ариу адамла керобез! Сёзсюз, ала ашларын кырауй бил эдиле.

Евгения БЕЛГОРОКОВА.

ФУТБОЛ

Эсеп - итинулюклерине кёре

Профессионал футбол лигага Кърыкмы командалары кышулганылары бла байламы Нальчикин «Спартак» клубу ойнаргы оң чыкмагын эди. Озган солуу кюн ол матчы кеси майдаанды ёдюргенди. Бу оюнну бизни футболчуларыбыз 3:0 эсеп бла хорлап алдыла. Эки топну Амир Бажов, бирин а Магомед Гугуев ургандыла.

Стадионга жыйылганла бу матч кыраарга көп болмай жонгандан сайланган КЪМР-ни спорт министри Асланбек Хутов келгени билгенде, кыраула уруу, уллу банныр бла алгыш сёзле айтып төбөгөнди. Оюнну коноккалы чабылуурга бла башлайдыла, ол кезиде бизни вратарыбыз Алексей Гродовой бир кесек абызырап турганыча көрөндү да, кыбак эшклерине топну ирге да аздан кыладыла. Ол кезиде «Танарон» футболчусу ургъан топ келип кыбак ашкыны баш чыпынадыла. Андан сора бизни футболчуларыбыз, эс жылып, оюн майдааны бирси жанына көчюрөргө кюрюшип тургандыла.

Биринчи тайм бошайып, футболчулар майдаанга кыйтанарында, спартакчылары алга барырга, жою атакаланы кыраарга итинулюктери көрөнюп тура эди. Биринчи голга топ пасы берген

Хасан Ахриевни айтканыча кёре, футболчула солгун кезиде кономанданы баш тренери Биджиланы Хасанбий алава майдаанда хар кырагын атакагызыны чегине жетдиргю корюшигиз, топланы, не да этип, кыбак эшikle таба ашырыгыш деп айткан эди. Аны айтканын эшиткенча, спартакчылары калитанлары Бажов 53-чю такыйыкыда эсепни ачады. Гугуев ургъан экинчи голга да Бажевени уллу кышуумулугу барды. Ол топну ирге көрсөткю, кыбак эшikle таба неди, ол кезиде ол аны башы бла кыбак эшклерине ичине ашырады. Эсеп 2:0 болады.

«Ю» зонаны 16-чы турундан сора таблицасы

КОМАНДАЛА	О	Къ	ТБ	Х	Т	О
1 Черноморск Н	15	9	5	1	27-13	32
2 Торпедо Арм	15	9	3	3	31-16	30
3 Армас	15	9	1	5	19-12	28
4 Динамо-ГТС	15	8	4	3	18-10	28
5 Витязь Кр	14	8	2	4	20-17	26
6 Митос	14	6	6	2	18-8	24
7 ТСК	14	7	2	5	18-12	23
8Спартак Нч	14	6	5	3	23-10	23
9 Тагарог	15	6	5	4	14-11	23
10 Ротор	15	6	4	5	22-18	22
11 Машук-КМВ	14	6	4	16	16-22	22
12 Ангушт	15	5	4	6	12-19	19
13 Биолог-Новокубанск	15	4	5	2	17-19	17
14 Анжи-2	15	4	5	6	10-15	17
15 Дружба М	14	5	1	8	17-18	16
16 Алания	14	4	3	7	16-26	15
17 Краснодар-2	13	3	8	2	19-25	13
18 Сочи	15	3	4	8	14-23	13
19 СКЧФ	15	3	4	8	9-21	13
20 Жемчужина Я	14	3	3	8	10-25	12
21 Терек-2	15	2	6	7	17-13	12
22 Астрахань	14	3	2	9	13-23	11

ПРЕСС-КОНФЕРЕНЦИЯ

Сергей БУТЕНКО, «Танарон»-н баш тренери: «Биз бу тобешуиде эки таймды да бирча ойнамаганбыз. Оюнну биринчи жарымында кыраулуу футбол көргөзгөлтүргөн эсек, экинчи кезиде тактика эм техника жаны бла да халатланы көп ийгилибиз. Ол затла спартакчылары бютюн көлөндиргенде эм майдаанда сүйөнгөйлерича ойнагандыла дегер болууду. Бир тобгусун оң такыйкыны ичине оюнну хорлапты кыойгыбыз, аны оюндо оюм этерге керекди.

БИДЖИЛАНЫ ХАСАНБИЙ, «Спартак-Нальчикин» баш тренери: «Оюн башларыны алында бир кесек экили да болган эдик. Грозный бардырылган матчы бла тобешуиде арасында заманыбыз азы, иги хазырланарыбыз деп. Насыгыш, жашла усталыкларын көргөзгөндиле, алагыш ырызыгышты билдиргеге сиеме. «Танарон» биринчи таймда кыраулуу ойнаганын белгилеге сиеме. Бизни жашла оюнну экинчи жарымында кеслерин көргөзгөндиле, командагы магыналы очоланы алгандыла.

Спартакчила

Хорламга юлүш кыошхандыла

Көп болмай «Клуб-64» деген сабий бригуиде Мокваланы Магометни атын жюрютгөн сабий эм жаш тёлү чыгармачылыккы арасында Элбрус району окуучуларыны спартакчидаларыны заветуна шахматтадан эришууде бардырылгандыла. Анда Тырныауу шахарыны ючюнчо номерли ошталышкуну окуучусу

Диналаны Фатима эки жылы ичинде алчы жерни башгагы ыкхандырмай келеди.

Жаш шахматчыла, кеслерини ишлерин иги билип, командаларын болган очколарына кошумчулук этип, эришууде биринчи болгандыла.

ТЕМИРЛАНЫ АНАТОЛИЙ, Суратны КЮЧКОЛАНЫ Мадина алганды.

Кенеш

Законнга бойсуну тюзлюкге элтир

Къабарты-Малкварны прокуратурасы кесини бу конюнде болган кенешинде жылкы озган кезиунде адамны эркиликкерин, кыралны эм жаматуны экономика сейрлерин коруурула жаны бла федералдык закондательствону топтоууга надзорлык этти не халда болганын тингенди.

Ол кезиуне ичинде надзорлык этти иш бардырылгандыла, законга 30994 бузуклык этилгени ачыкылгандыла. Аланы кетери муратда 4065 законсу право акт терге саналганды, 3890 дау эм таргышуу сюдге жиберилгенди, 4144 эсертти болганды. Алагыра кер 3257 адам нисамга, 1092 адам административ жаны бла жууапка тартылгандыла, 189

уголовный иш ачылганды. Законнга артыкыда ил бузуклык уруу эм жашуу журт закондательствогыа кёре этилгенди. Гражданланы телекерине, таргышууларына кыайгыруу да тийишли даражада тоюлоду. Ол сфералда прокурорла законга 18357 бузуклык этилгени, 2660 законсу право актланы ачыкылгандыла, 3324 дау эм зарыяланы сюдге жибергенди, 1647 оюнчу кыулукчуну, 505 адамны да административ жаны бла жууапка тартылдыла. 64 адамга уголовный иш ачкандыла, 464 адамга закону бузарга жарамагынын аныгалангандыла. Экономика сфералда законга 4245 бузуклык этилгени, Аланы кетери муратда 504 право акт терге саналганды, 221 дау эм

Басмагы ЛУКЪМАН ул М. хазырлаганды.

АМАНЛЫКЪЧЫЛЫКЪ

Зорлукъ сынатханла тохташдырылгандыла

КЪМР-де МВД-ны Уголовный розыск Управленийыны кыулукчулары, оператив излеш ишлени кылыга терк алып, 17-жыллык кызгыга, кыуиу адам болуп, артыкылык этгендерине ишеклике республикада жашаган 20 эм 25 жыллары болган экюленуни тутхандыла.

ачыкылганына кёре, бу жерли юч аманлыкчы Нальчикке танымаган кызыларн зор бла автомашиннагы миндирип, агыча этпендикле короюу ушгандыла суут бла кыоркутуп, андан сора ушкылык эткенди. Андан сора уа кызын алтын затларын алып кеткенди.

Аманлыкчылары ючюнчо ким болганы тохташдырылганды. Биогонюкде ол кыйда болганы ачыкылана турды. Бу шартка кёре РФ-ни Уголовный кодексине 132-чи статьясына 3-чю кесогине эм 15-чи статьясыны 2-чю кесогине тийишлиликде ючюнчи иш ачылганды. Тинтиу ишле бардырыладыла. КЪМР-де МВД-ны пресс-службасы.

ГРЕК-РИМ ТУТУШУУ

Жерлешибизни аты иги бла айтылганды

Көп болмай Новосибирск шахарда грек-рим тутушуну «Адетни кючю» деген халкыла аралы жаш тёлү турнир бардырылганды. Анга тыш кыраалдан көп спортчу кыташканды.

Битнекоманда заветда биринчи жерге Россияны жыйымдык командалы тийишли болганды. Аны кыуаунуунда Элбрус

райондан бизни жаш спортчубуз Хаджиланы Ислам (аурулук катгориасы 76 кг.), тутушуп, хорламын келтиргери уллу себеплик

Бир кишиге да ал бермегенди

Спортну сыйлы устасы С.И. Марушкини хурметине жоралганы, Москвада грек-рим тутушундан төрөби жыйыма биринчи жаш тёлү турнир бардырылганды.

Анда Элбрус району спортчулары Будайланы Омар бла Бийчекюваны Даулет төрт тобешууно ёдюргенди. Ала окиси да кеслерине аурулук катгориала-

рында биринчи жерге тийишли болгандыла. Жетпеле Этезланы Хусейиде жаруу этеди.

ТАЛАЛАНЫ АНАТОЛИЙ.

Уллу турнирде - экинчи

Стамбулда жаш адамланы аралында грек-рим тутушундан уллу халкыла аралы турнир бардырылганды. Анга Россияны жыйымдык командалыны санында Элбрус району сабий-жаш тёлү спорт шолуну окуучусу Лоцияланы Мурат кыташканды. Ол Россияны сыйлы устасы тренер Ложиланы Юрииде жаруу этеди.

Турнирге оңбир кыраалдан оң-

жети адам келген эди. Кесини аурулук катгориасында эрише, тырневуууну жаш төрт сериштен ючюнчю кыташканды. Жаны финалда ол Европаны жаш тёлү биринчилигинде «алтын» алган норвегияны спортчуну хорлаганды. Баш магыналы тобешуунда Муратка Горжондон келген жекеден хорлагыра бир балл жетпей кылганды. Алай бла ол турнирни экинчи призёру болганды.

Дагыда Къабарты-Малквардан бир спортчу - Астери Тенов - эришкенди. Алай ол, ючюнчю жерни аны бла эришкен жашка кытыдырып, саугасын кылганды.

А. САФРОНОВ.

УЧРЕДИТЕЛЬСТЕ: КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактору оубасары КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан

РЕДАКЦИЯ:
АТААЛАНЫ Жамал (баш редактор), БЕШПАЙЛАНЫ Муталип (баш редактору оубасары), ГОКЪ-ЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь), ТЕКУЛАНЫ Хауа (жамуат-политика бөлөмүнө таматасы), САРАККУЛАНЫ Асият (культура бөлөмүнө таматасы)

ТЕЛЕФОНИА:
Редактору приёмни — 42-63-01.
Баш редактору оубасары — 42-38-21, 40-44-82.
Жууаплы секретарь — 42-66-85.
Секретариат — 40-93-62. Кореكتورга — 42-63-52.

РЕДАКЦИЯНЫ БЕПОМЛЕРИ:
Жамуат-политика жашуу — 42-67-68, 42-24-02.
Культура — 42-75-82.
Социальный-экономика — 42-66-73, 40-59-18.
Жангылыктык эм спорт — 40-39-93, 42-66-71.
Нысыкыча эм ресман — 42-37-94.
Тилмаччы — 47-31-28. Сурат алуучу — 42-68-72.
Бухгалтерия — 42-30-87.
Операторга — 40-28-49, 42-39-65.

Редакция авторга бла кыагыт жюрютпейди. Кюч жазмагыла ресман иштинде эм ала арчу кыйратылаидыла.

Газетде басылганын материалда айтылган оюмда редакцияны оюму бла кеселешме болуукдула. Алаш айтканын хар зат ючюн.

Россей Федерацияны Басманы юскенди законнуа тийишлиликде материаланы авторлары кеселери жууаптыдыла.

Редакция автордан 400 гекте тизгенди (машина бла жазылган 5-бет) кезинде алмады.

Газет Басманы эм асламы информацийны эркиликкерин кюроруу жаны бла Къабарты-Малквар регион инспекцияла 1994 жылда 14-июньда регистрация этилгени.

Регистрация номер — 0866. Индекс - 51532

Газетин басмагы КЪМР-ни Басма эмва асламы административ жаны бла кырал комитетини коммуналдык службага хазыр эткенди.

Газет «Тетраграф» ООО-ну типографиясында басмаланганды. Нальчик шахар, Ленин атын проспект, 33

Газетини ислерине тапдыруу ючюн КЪМР-ни почта сызыны федералдык Управленийы жууаптыдыла. Телефонна: 76-01-28, 76-01-10

Газетини розничкага сатыу ючюн КЪМР-ни «Росечет» акционер общество жууаптыдыла. Телефон: 42-69-34

Номерге графикте кёре 19 00 сагытта кып салынады. 20 00 сагытта кып салынады.

ГАЗЕТНИ НОМЕРНИ ЧЫГАРГАНЛА:
Жангоразланы Нажабад-дежурный редактор, Кетерчианы Зуфия-Ивановна (журналистика оубасары), Бийчекюваны Жаннета (1,2-чи бетле), Алдушланы Феруа (3,4-чи бетле) - корректор.

Тиражы 2130 экз. Заказ № 2175

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗАТЧЫНЫ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шаар, Ленин атын проспект, 5.
Редактору пошта: elbor_50@mail.ru